

Kruununmakasiinilla on pitkä historia

Vanha kruununmakasiini ostettiin kaupungin omistukseen vuonna 2001. Maapohjasta ei ole olemassa minkäänlaisia virallisia papereita, mutta kaupunkineuvos Yrjö Reinilän virkansa puolesta aikanaan tekemän selvityksen mukaan Raahen kaupunki on omistanut tontin aina siitä lähtien kun kuningatar Kristiina sen sille kaupungin perustamisen yhteydessä lahjoitti. Pohjois-Pohjanmaan Museon mukaan rakennus on säilynyt pitkälti alkuperäisessä asussaan. Peltikatto on joskus uusittu, mutta kattokorotukset tukirakenteineen ovat alkuperäisten piirustusten mukaiset. (Kuva: Jouko Turunen)

Raahen Merikadun varrella, osoitteessa Merikatu 10, seisova jyhkeä punatiilinen Kruununmakasiini, "Kruununpuoji", valmistui vuonna 1852. Yhdessä rakennuksen sisällä olevista puupilareista näkyy vielä ajan himmentämä lyijykynäteksti: *"Det första spannmål intogs i denna magazin d. 25 oktober 1853. Kronofogde och magazins förvaltare den tiden var kamreren och riddaren her Gust. A. Hård, mätaren Henrich Björkqvist, G. Brusin bygges år 1852."* (Ensimmäiset viljat sisänotettiin tähän makasiiniin 25. lokakuuta 1853. Kruununvouti ja makasiinin hoitaja silloin oli kamreeri ja ritari herra Gust. A. Hård, mittaajat Henrich Björkqvist, G. Brusin, rakennettu vuonna 1852.) Neljäkymmentä vuotta myöhemmin kruununvoudin virkaa ryhtyi hoitamaan, Wilhelm Rehnback, kaupunkineuvos Yrjö Reinilän isoisä. Marraskuun puolivälissä Reinilä vieraili pitkästä aikaa kruununmakasiinilla yhdessä museon konservaattori Jouko Turusen kanssa.

Tiilinen kruununmakasiini korvasi aikanaan vanhan puisen viljamakasiinin, jonka Krimin sotaan liittyvällä retkellä olleet englantilaiset aikoivat polttaa 30. toukokuuta 1854. Samuli Paulaharju kertoo kirjassaan Wanha Raaha, miten rakennuksen pelastukseksi koitui vanhan merimiehen, Juho Puskalan, rohkeus ja auttava englanninkielen taito. Puskala oli rukoillut hyökkäjiä säästämään köyhän kansan viljan - ja englantilaiset olivat itse sammuttaneet jo sytyttämänsä tulen. Vanha puumakasiini sai näin jäädä elämään ja se hävitettiin vasta 1920-luvulla raahelaisten toimesta.

Konemestari Juho Jokela (s. 1878) puolestaan kertoo poikavuosiensa muistelmissa, että samaiset engelsmannit olivat kiikaroineet laivoistaan myös vasta valmistunutta massiivista tiilimakasiinia ja erehtyneet luulemaan sitä ”fästingiksi kanuunanportteineen”. Olivatpa ankkuroineet laivansakin Taskun taakse - pois tulilinjalta. Maihin päästyään hyökkääjät ”*olivat arkaillen lähestyneet sitä [uutta makasiinia] ja pistimen nokalla koittaneet sen raudoitettua ovea, jossa arvet vieläkin näkyvät.*” Sen enempää vahinkoa ei uudellekaan makasiinille englantilaisten vierailusta aiheutunut. Sen sijaan hyökkääjät polttivat kyllä koko laivaveistämön varastoineen, useita laivoja, kokonaisia taloja, lankkuja, hirssiä, tuhansia tervatynnyreitä ja paljon muuta. Paulaharjun Wanha- Raahe –kirjan mukaan omaisuutta tuhoutui kaikkiaan satojen tuhansien ruplien arvosta.

Tiettävästi jälkeen päin hyökkääjille selvisi pari varsin kiusallista seikkaa: tynnyreihin varastoitu terva oli ollut tarkoitus laivata Englantiin. Samoin laivavarveille oli varastoitu melkoisen paljon puutavaraa, joka vain odotti kuljetusta samaiseen saarivaltakuntaan – vieläpä etukäteen maksettuna!

Veroviljaa

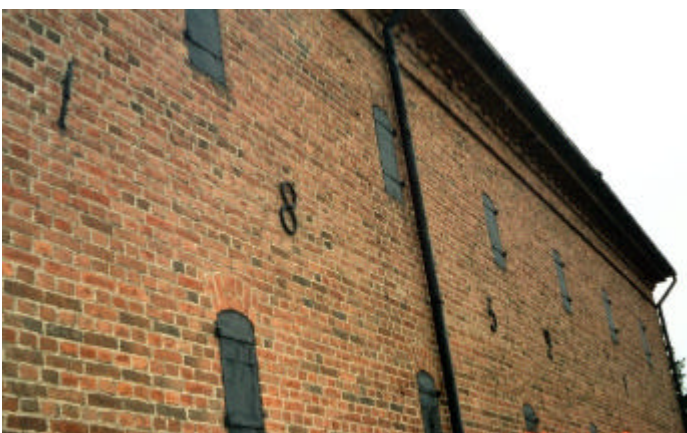
Valtion omistama 12 000 viljatynnyrin suuruinen makasiini, *Magazin för 12,000 Tunnor Spannmål*, ei toiminut suinkaan pahojen päivien viljavarastona, vaan valtio varastoi sinne viljelijöiltä veroina keräämänsä viljanjyvät.

Juho Jokela kirjoittaa:

”Kahta puolta joulua oli maalaisten jyvänkoveronmaksu kruunulle. Veron sai maksaa jyvissä, rukiissa, ohrassa ja kauroissa. Kymmenet kyläkunnat Ylivieskaa ja Hailuotoa myöten saapuivat jyväntekoon, jota kesti useita päiviä. Aamuhämärissä seisoi jo jyväkuormia kymmenittäin kruununmakasiinin edessä odottaen ovien aukeamista. Kruununvoudin ja mittarin saavuttua alkoivat sitten maalaisisännät kantaa jyväpusseja ylälattialle, jossa kirjoihin merkintä ja jyvän mittaus toimitettiin nelikon ja tynnyrin mitoilla itse kunkin talon maksaissa suuruutensa mukaan.”

Kun verot oli jyvälleen maksettu, isännät saattoivat vaihtaa yli jääneet jyvät eli ”pussin perät” rahaksi.

”Jyvien ostaja kepperäjalkainen Flingin Tapo teki aina kaupan summassa ilman mittaa. Vähän nostaa kohautti vain pussia, sanoi hinnan mitä antaa, ja niin tuli kauppa kiinni.”

Makasiinirakennuksen kadun puoleisessa ulkoseinässä olevat numerot kertovat sen rakennusvuoden, 1852. Sattumoisin vuosiluku on myös sama kuin merimailin pituus. Kookkaat numerot on takonut pattijokinen seppä Johan Sarkkila (s. 1833). Juho Jokelan muistelmien mukaan numerot oli tapana lukea seuraavasti: *”yksi tupa, kahdeksan saunaa, 52 saunankattolautaa”*. Pojanviikarit eivät kuulemma päässeet

koskaan rakennuksen ohi viskomatta kivillä numeroiden lenkkejä - tai vielä houkuttelevampaa ”erreystiiltä”.

"Erreystiilestä" ovat kuulleet puhuttavan monet nuoremmatkin raahelaiset. Juho Jokelan mukaan tämä nimenomainen tiili sijaitsee *"maantien puolimmaisessa päässä toisen ja kolmannen akkunaluukun välissä"*. Rakennuksen *"kahden tiilen levyistä"* ulkoseinää muurattaessa tiilet on ladottu vuorotellen pitkittäin ja poikittain ja yhdessä rivissä (jotkut puhuvat kahdestakin) on muurarilta lipsahtanut päittäin olevien tiilien joukkoon yksi tiili pitkin pituuttaan.

"...ereystiilissä taisi olla joku taika, kun siihen ei koskaan kivi käynyt, vaikka kuinka tarkasti osoitti. Kivi aina kävi sen yläpuolella olevaan tiilen alalaitaan niin, että siitä lohkesi ja kulu palanen pois", kirjoittaa Jokela.

Kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi kohteeksi luokiteltu tiilinen Kruununmakasiini palveli valtion viljavarastona vuoteen 1910 saakka. Kansalaissodan jälkeen rakennus siirtyi suojeluskunnan käyttöön ja toimi kasarmina ja varastona aina järjestön lakkauttamiseen saakka. Sen jälkeen kruununmakasiinia hallitsi puolustusvoimat ja se toimi Raahen sotilaspiirin päävarastona vuoteen 1993, jolloin sotilaspiiri lakkautettiin. Sen jälkeen Raahen kaupunki vuokrasi puolustustoimille tarpeettomaksi käyneen rakennuksen ja varastoi sinne museon esineistöä.

Vuonna 2001, monta vuotta kestäneiden neuvottelujen jälkeen, kaupunginvaltuusto viimein päätti ostaa Kruununmakasiinin kaupungille. Rakennuksesta maksettiin kiinteistösijoitusyhtiö Kapiteeli Oy:lle 250 000 markkaa.

Kaupunkineuvos Yrjö Reinilä muistaa hyvin, että rakennuksen ostaminen oli esillä jo niinkin varhain kuin vuonna 1953, jolloin presidentti Urho Kekkonen vieraili Raahessa. Tuolloin kaupunginjohtajan sijaisena toiminut Reinilä oli tiedustellut häneltä makasiinin ostomahdollisuuksista. Kun Kekkoselle kerrottiin, että rakennus on puolustusvoimien hallinnassa, hän oli tokaissut vastaukseksi: *"Oletteko te kuulleet, että Suomen armeija olisi koskaan taistelutta jotakin luovuttanut?"* Kaupanhieronta oli loppunut siihen.

Kruununmakasiini toimii tällä hetkellä museon varastotilana. Kolmikerroksisen rakennuksen yhteenlaskettu pinta-ala on noin 1300 neliometriä. Pohjois-Pohjanmaan museon lausunnon mukaan Raahen museon kokoelman varastotilan tarve konservointi- ja aputiloineen sekä näyttely- ja kahvilotiloineen olisi juuri tätä kokoluokkaa. Näin suuren hankkeen toteuttaminen vaatii kuitenkin perusteellista suunnittelutyötä – ja ennen muuta korvamerkittyä määrärahaa. Niinpä hanke on saanut jäädä odottamaan parempia aikoja.

Raahen museon konservaattorin Jouko Turusen mielestä Kruununmakasiini on ehkä "kaupungin paras kylmävarasto", mutta museon esineistölle kylmä rakennus ei ole paras mahdollinen säilytyspaikka. Kaupunkineuvos Yrjö Reinilälle Kruununmakasiinin ympäristö on hyvin tuttua tienoota, sillä Reinilän kotitilan pellot, Vanhan Suvion maat, alkoivat aikoinaan juuri makasiinin takaa.

Kuva yllä: Jouko Turunen

Makasiinin kolme kerrosta yhdistävät alkuperäiset portaikot. Ylimpään kerrokseen ei ole varastoitu tavaraa ja viljan tuoksu häivähtää siellä vieläkin.

Yrjö Reinilä tutkii kiinnostuneena kruununmakasiinin pylväästä löytyvää tekstiä, joka kertoo ensimmäisten viljojen vastaanotosta rakennukseen vuonna 1853. Makasiinin hoitajana ja kruununvoutina toimi tuolloin Gustav Hård. Samaa virkaa hoiti vuodesta 1892 aina 1920-luvun loppupuolelle saakka Yrjö Reinilän isoisä, Wilhelm Rehnäck. Hänen syntymävuotensa oli 1852, eli sama kuin makasiinin rakentamisvuosi.

Teksti ja kuvat Irmeli Marttila

Lähteet:

Wanha Raahe, Samuli Paulaharju
Muistelmia poikavuosiltani, Juho Jokela
Yrjö Reinilä
Eija ja Jouko Turunen
Museon asiakirja-arkisto

Juttu on julkaistu Rännärin Suvannosta -tiedotuslehdessä 13.12.2003